

Cornel OSADCII,

doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Oleg RUSU,

doctor în drept, conferențiar universitar, al Catedrei „Științe penale”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

CONCEPTUL ȘI CONȚINUTUL PRINCIPIULUI INDIVIDUALIZĂRII EXECUTĂRII PEDEPSEI CU ÎNCHISOAREA

Rezumat

Studierea problemei individualizării executării pedepsei cu închisoarea are o importanță deosebită și din punctul de vedere al construcției tehnico-juridice a legii. Odată cu dezvoltarea legislației formele, metodele, procedeele de individualizare a executării pedepsei se schimbă și se desăvîrșesc. Ele devin mai optime, permițând rezolvarea problemelor de individualizare a executării pedepsei mai constructiv și mai eficient. De aceea studiarea problemei sub acest aspect este importantă pentru dezvoltarea ulterioară a tehnicii juridico-penale și execuțional-penale de reglementare a relațiilor sociale. Rezolvarea problemelor de individualizare a executării pedepsei cu închisoarea trebuie realizate în baza unei abordări complexe, luându-se în considerare nu numai realizările dreptului penal și execuțional-penal, ci și ale altor științe.

Cuvinte-cheie: individualizare, condamnat, penitenciar, deținut etc.

Summary

Social protection refers to a set of benefits available (or not available) from the state, market, civil society and households, or through a combination of these agencies, to the individual/households to reduce multi-dimensional deprivation which could be affecting less active poor persons (e.g. the elderly, disabled) and the unemployed. This broad framework makes this concept more acceptable in developing countries than the concept of social security. Social security is more applicable in the conditions, where large numbers of citizens depend on the formal economy for their livelihood. Through a defined contribution, this social security may be managed. But, in the context of wide spread informal economy, formal social security arrangements are almost absent for the vast majority of the working population. Besides, in developing countries, the state's capacity to reach the vast majority of the poor people may be limited because of its limited resources. In such a context, multiple agencies that could provide social protection are important for policy consideration. The framework of social protection is, thus, capable of holding the state responsible to provide for the poorest sections by regulating non-state agencies.

Keywords: individualization, convict, penitentiary, detainee, etc.

Introducere. Investigarea problemei individualizării executării pedepsei cu închisoarea capătă o actualitate și importanță deosebite. Actualitatea temei investigate crește în condițiile actuale de schimbare a orientărilor social-economice, de formare a noilor relații sociale și intrare în vigoare a noilor reglementări juridice. Odată cu adoptarea noului Cod penal și a Codului de executare a Republicii Moldova a apărut necesitatea stringentă în studierea și analiza problemelor de abordare a diferențierii și individualizării executării pedepsei cu închisoarea, în determinarea nivelului de cercetare a condamnaților, eficacitatea, descoperirea neajunsurilor și lacunelor și pregătirea propunerilor, orientate spre perfecționarea normelor legislative și a altor acte juridice.

Această direcție este tot mai actuală, deoarece legislația penală și cea execuțional-penală nouă prevăd noi orientări, abordări, metode, procedee de individualizare și dife-

rențiere, însă cercetările teoretice fundamentale în momentul de față lipsesc.

Actualitatea cercetării problemelor de individualizare a executării pedepsei e condiționată, de asemenea, și de adâncimea, complexitatea și multitudinea de aspecte pe care le prezintă problema. Fiind o categorie socială individualizarea executării pedepsei închisorii este influențată economico-social și de condițiile politice de dezvoltare a societății. Asigurînd realizarea principiului echității sociale, individualizarea executării pedepsei închisorii obține o reflectare largă în conținutul legilor penală și execuțional-penală. Fiind o categorie juridică, ea se bazează pe criteriile echității, clasificarea infractorilor (condamnaților), pericolozitatea socială a personalității, posibilitatea ei de corectare. Împrejurările enumerate condiționează interconexiunea strînsă dintre diferențierea și individualizarea executării pedepsei și științele socioumane: filosofia, pedagogia, psihologia. De aceea rezolvarea proble-

melor de individualizare a executării pedepsei cu închisoarea trebuie realizate în baza unei abordări complexe, luându-se în considerare nu numai realizările dreptului penal și execuțional-penal, ci și ale altor științe.

Conținut de bază. Experiența și practica penitenciară, ca și opiniile teoretice, au arătat că reeducarea și îndreptarea condamnatului este un proces complex și anevoios. Un asemenea proces se poate desfășura favorabil numai dacă se respectă principiul unanim adoptat de teoria și practica penitenciară, și anume: principiul individualizării executării pedepsei, mai exact: principiul individualizării „administrative” a pedepsei, cum este cunoscut în teoria dreptului penal și a dreptului penitenciar [1, p. 51].

Categoria filosofică de „principiu” este tratată ca o normă etică fundamentală, care este o maximă subiectivă și orientează voința, întrucât apare ca un moment de conducere față de anumiți indivizi, sau obiectiv-lege, și în acest caz, se recunoaște important pentru voința fiecărei ființe omenești [2]. Ca noțiune filosofică, el posedă: a) sens metafizic, care presupune origini prime din care au derivat și s-au dezvoltat lucrurile; și b) sens epistemologic și etic – ca supoziții fundamentale ale gândirii, cunoașterii și acțiunii. În sens obișnuit, cuvântul „principiu” se folosește pentru a desemna: a) un element fundamental, o idee, o lege de bază pe care se întemeiază o teorie științifică, un sistem politic etc.; o propoziție admisă ca adevărată, care servește la deducerea propozițiilor unui sistem deductiv; b) o lege fundamentală a unei științe, a unei arte, a unei discipline [3].

La Kant principiile sunt fie ale intelectului pur (axiome, anticipații, postulate), fie ale rațiunii pure (idei). În concepția sa, rațiunea este o facultate a principiilor, iar principiile sunt judecăți sintetice a priori, care nu derivă din alte cunoștințe mai generale și care cuprind în ele fundamentul altor judecăți. „Pentru ca ceva să poată fi numit metodă, notează Kant, trebuie să fie un procedeu după principii” [1, p. 631].

În sens juridic, termenul „principiu” înseamnă „idee de bază”, „teză fundamentală” [5, p. 339]. Astfel, putem spune că principiile juridice reprezintă idei directe, orientări de

bază, cu ajutorul cărora se efectuează reglementarea juridică a relațiilor sociale [6, p. 24].

În dreptul execuțional-penal (DEP) principiile sunt determinate ca dispoziții fundamentale, idei ce reflectă orientarea generală, precum și cele mai esențiale trăsături ale politicii statului în domeniul executării pedepselor [7, p. 219].

În sistemul total de principii ale dreptului execuțional-penal este inclus și principiul individualizării executării pedepsei. Pe lângă termenul „individualizare” se întrebuintează și „diferențiere”, „clasificare”, „categorizare”, termeni care sunt asemănători după însemnătatea lor, dar nu și după conținut.

Astfel, individualizarea executării pedepsei ca principiu al dreptului execuțional-penal este aplicarea față de fiecare condamnat, luându-se în considerare personalitatea condamnatului, comportamentul lui, gradul prejudiciabil al infracțiunii comise, a prevederilor dreptului execuțional-penal privind normele regimului de detenție și în conformitate cu principiile corespunzătoare ale pedagogiei penitenciare despre mijloacele și metodele de corectare [8, p. 21].

S.A. Kaputkin definește individualizarea ca pe un principiu al ispășirii pedepsei, ce reprezintă unul dintre postulatele de bază, care cere corespunderea executării pedepsei cu închisoarea condițiilor de detenție, complexului (totalității) de mijloace de corectare, nivelului de degradare social-morală și altor particularități ale condamnatului [9, p. 18].

Cât privește conceptul „diferențiere”, în teoria dreptului execuțional-penal au fost întreprinse numeroase încercări de a-i da o apreciere și de a-i descoperi conținutul, însă până în prezent nu s-a ajuns la o abordare comună a acestui concept. Astfel, unii autori întrebuintează conceptul „diferențierea executării pedepsei” [10, p. 54], „diferențierea măsurilor de influență corecțională” [11, p. 122], alții – „principiul diferențierii” [12, p. 14]. Altă categorie admite identificarea conceptului „diferențiere” cu clasificarea și chiar individualizarea executării pedepsei [13, p. 208]. În legătură cu aceasta apare necesitatea de a determina importanța fiecărui din conceptele enumerate, locul său în teoria și practica dreptului execuțional-penal.

Nu vom intra în amănunte abordând această problemă [14, p. 352] ca să nu ieșim din limitele cercetării noastre, vom indica doar că interpretarea conceptului „diferențiere” a fost oferită de profesorul rus N.A. Strucikov. În opinia lui, cu care suntem pe deplin de acord, „pentru ca individualizarea pedepsei să se realizeze rațional, este important a diferenția pedeapsa și influența corecțională, adică a determina cerințele generale nu pentru toți condamnații, dar pentru grupe mai mult sau mai puțin omogene (relativ omogene). Este necesar de a împărți condamnații în anumite grupe de condamnați” [15, p. 78]. Această necesitate este determinată de imposibilitatea practică de asigurare a condițiilor diferite de deținere și a nivelului de pedeapsă și de aplicare a diverselor măsuri coercitive aplicabile fiecărui condamnat, cu toate că, în ideal, principiul individualizării executării pedepsei prevede anume aceasta. Reieșind din posibilitățile reale, toți condamnații se diferențiază (se împart) în diferite categorii.

Astfel, diferențierea reprezintă procesul de separare a condamnaților în grupuri relativ omogene în scopul creării pentru ei a condițiilor necesare pentru corijare. După părerea unor autori, față de diferite categorii de infractori, în funcție de caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunilor comise de ei, de trecutul lor criminal, trebuie aplicat un volum divers de influențare, iar lucrul educativ trebuie efectuat cu ei luându-se în considerare particularitățile tipologice ale personalității lor [16, p. 20].

În același timp, individualizarea și diferențierea sunt în legătură indisolubilă. Spre exemplu, dacă condamnatul se află în condiții de regim comun și, conform caracterizării lui individuale (comportamentul, atitudinea față de muncă, instruirea etc.), este caracterizat pozitiv (manifestarea individualizării), atunci acestuia i se pot schimba condițiile de deținere în direcția îmbunătățirii acestora.

În scopul neadmiterii divizării involuntare a condamnaților pe grupe, dar bazându-se pe cerințe unanim acceptate și întemeiate, știința și practica penitenciară au întocmit criteriile corespunzătoare, care, ca rezultat, au fost consolidate în legislație. O astfel de desprindere din totalitatea grupelor relativ omogene, bazân-

du-se pe criterii unice, o înglobează conceptul „clasificare”. Așadar, condamnații pot fi clasificați după sex – bărbați și femei, după vârstă – minori și maturi, după comportament – cei ce se caracterizează pozitiv și negativ.

„Clasificarea” ca concept este divizarea persoanelor care au săvârșit infracțiuni pe grupe, întrebuintate în legislația penitenciară internațională. De regulă, la baza divizării stau: genul (bărbați, femei), vârsta (minori, majori), faptul condamnării (condamnați, necondamnați) etc. Diferite categorii de deținuți trebuie să fie introduse în așezăminte sau secții de așezăminte separat, ținându-se cont de sexul lor, de vârsta lor, de antecedentele lor, de motivele detenției lor și de necesitățile tratamentului lor [17, p. 67].

Mai activ de studierea acestei probleme, îndeosebi din punct de vedere teoretic, savanții au început să se preocupe în anii ‘60 ai secolului XX. Este adevărat că pe atunci, în esență, ei reduceau la individualizarea executării pedepsei și chestiunile legate de diferențierea ei. Savanții N.A. Strucikov și A.E. Natașev considerau că diferențierea regimului de detenție în penitenciare reprezintă o continuare a individualizării pedepsei [18, p. 54]. I. Karpeț a introdus conceptul de „individualizare generică a executării pedepsei”. Vorbind despre diferite tipuri de regim de detenție a condamnaților, în esență, avea în vedere necesitatea unei atitudini diferențiate privind ispășirea pedepsei de către diferite categorii de condamnați [19, p. 137-138]. Unii autori, spre exemplu, S.I. Dementiev, judecând despre individualizarea executării pedepsei cu închisoarea, au în vedere diferențierea executării pedepsei [20].

În ultimul timp majoritatea savanților ce se ocupă de problema individualizării executării pedepsei cu închisoarea o atribuie la unul din principiile dreptului execuțional-penal. Trebuie să recunoaștem că un consens unic în determinarea conținutului acestui concept nu există. În special, savantul rus A.E. Natașev considera că individualizarea măsurii de corecție prin muncă constă în schimbarea condițiilor de detenție, aplicarea măsurilor de corecție prin muncă, luându-se în considerare personalitatea condamnatului, caracterul și nivelul degradării lui sociomorale [21, p.131].

În cazul dat autorul vine cu ideea individualizării doar a influenței corecționale, având în vedere că în procesul executării pedepsei ea se exprimă în schimbarea condițiilor de detenție atât prin transferul condamnaților dintr-un penitenciar în altul, cât și în limitele aceluiași penitenciar, precum și în aplicarea diverselor măsuri de stimulare și sancționare [22, p. 83].

Oricum, reieșind din expunerile savantului rus A.E. Natașev, este greu a determina ce anume se individualizează. Probabil, undeva s-a comis o neclaritate, și anume: îmbinarea condițiilor de detenție cu mijloacele de corijare, ceea ce, în opinia noastră, este incorect, fiindcă mijloacele de corijare au, în primul rând, un caracter educativ. Alt savant rus, V.A. Utkin, le definește direct ca pe niște măsuri educative, ce nu sunt legate de pedeapsă, aplicate condamnaților [23, p. 64]. Însă condițiile de detenție, după părerea majorității savanților, reflectă, în primul rând, pedeapsa, și anume: diversele limitări în drepturi [24, p. 13].

Alți autori nu examinează individualizarea ca un mijloc de corijare, dar din punctul de vedere al executării pedepsei, astfel accentuând că ea se exprimă în aplicarea mijloacelor de corijare stabilite de lege și sentința instanței de judecată fiecărui condamnat, luându-se în considerare particularitățile individuale ale personalității lui, gradul prejudiciabil al infracțiunii comise și alte criterii. Cu toate acestea, ei susțin că individualizarea pedepsei în procesul executării sentinței se poate înfăptui sub două forme: „individualizarea executării pedepsei” și „individualizarea pedepsei în procesul executării ei” [25, p. 66]. Probabil, autorii au încercat astfel să arate că individualizarea executării pedepsei are un caracter complicat și include un sistem determinat de relații sociale cu prezența subiecților respectivi. Însă, în final, considerăm că ei au redus toate aceste păreri la individualizarea mijloacelor de corijare în perioada executării pedepsei.

În opinia noastră, cel mai reușit punct de vedere asupra individualizării pedepsei în perioada ispășirii acesteia aparține savantului rus N.F. Strucikov. După părerea lui, o astfel de individualizare presupune schimbarea obligatorie a volumului de pedeapsă, și anume: în funcție de comportamentul con-

damnatului, însă realizarea influenței corecționale, legată anume de alegerea măsurilor educative ce ar corespunde unui condamnat anumit, completează însăși individualizarea pedepsei, dar nu face parte din conținutul ei [26, p. 155]. O asemenea concluzie savantul rus Strucikov o face alăturându-se, de fapt, la punctul de vedere destul de răspândit, conform căruia esența pedepsei se epuizează prin pedeapsă ca fiind totalitatea limitărilor de drepturi stabilite de lege, care sunt exprimate odată cu aplicarea uneia sau altei pedepse. În acest fel, la etapa executării pedepsei cu închisoarea influența de corijare conexasându-se cu pedeapsa, formează, la rândul său, un proces represiv-educativ [27, p. 114]. Cu alte cuvinte, aici se are în vedere individualizarea și influența represiv-educativă ca un tot unitar. Un asemenea punct de vedere este susținut și de alți savanți, cum ar fi I.A. Speranski, Z.M. Saifudinov, Iu.M. Tkacevski și alții.

Trebuie subliniat că în pedagogia penitenciară [28, p. 73] această idee nu este susținută, din cauza că, în final, poate educa atât pedeapsa, cât și măsurile de influențare educativă, de aceea trebuie să vorbim despre procesul educativ ca despre un tot unitar. Dar, din punct de vedere juridic, ar trebui reglementată, în primul rând, partea represivă a pedepsei cu închisoarea; ea trebuie să fie dozată strict și nu poate fi schimbată în mod arbitrar, spre deosebire de măsurile educative.

De menționat că, vorbind despre executarea pedepsei, N.A. Strucikov întrebuițează expresia „ispășirea pedepsei”. În acest sens el este susținut și de V.A. Fefelov, care analizează problema principiului individualizării executării pedepsei cu închisoarea [29].

Întrebuițarea termenilor numiți este pe deplin admisibilă, fiindcă ei reflectă realizarea influenței represive asupra condamnaților, dar este necesar să se țină cont de faptul că sunt adresați diferiți subiecți. Astfel, termenul „executarea pedepsei” se atribuie organelor care asigură realizarea pedepsei, iar termenul „ispășirea pedepsei” – condamnaților. De aceea putem afirma că va fi incorectă întrebuițarea termenului „individualizarea ispășirii pedepsei” sau „individualizarea ispășirii pedepsei cu închisoarea”, atunci când, prin esen-

ță, în aceste concepte autorii plasează și activitatea instituțiilor penitenciare, și acțiunile condamnaților de îndeplinire a obligațiilor care stau în fața lor, rezultante din pedeapsă. De aceea în limitele întrebării abordate va fi mai corect de a întrebuița sintagma „individualizarea executării pedepsei cu închisoarea”. Prin urmare, elucidarea conceptului de personalitate a condamnatului, însemnătatea lui în procesul realizării lucrului educativ reprezintă un moment important în studierea procesului de executare a pedepsei.

Pentru abordarea corectă a conținutului individualizării din punct de vedere teoretic, este necesar a clarifica, fie și în linii generale, sensul termenilor „individualitate”, „personalitate”, precum și particularitățile conceptului dat care apar în procesul individualizării executării pedepsei cu închisoarea.

Este știut că personalitatea este o abstracție și independent de individualitate nu poate exista [30, p. 38]. De aceea personalitatea este socială în esență, dar individuală ca metodă de exprimare a ei în societate.

Personalitatea este o categorie social-istorică. Esența și funcțiile sociale ale personalității sunt indiciile principale ale caracteristicii ei. Personalitatea este obiectul de studiu doar al științelor sociale: istoria, filosofia, sociologia, etica, estetica, psihologia, pedagogia etc.

Personalitatea este un actor al dezvoltării sociale, un individ conștient, care ocupă o anumită situație în societate și îndeplinește un anumit rol social. Rolul este funcția socială a personalității.

Poziția personalității include un sistem de relații. Relații esențiale ale personalității sunt atitudinea față de condițiile materiale ale vieții, față de societate și oameni, față de sine, față de obligațiile proprii, obștești, de muncă etc. Aceste relații caracterizează chipul moral al personalității, obiectivele ei sociale.

Relațiile se deosebesc nu numai după orientarea lor asupra obiectului, dar și după nivelul de conștientizare a lor. De regulă, se deosebesc relații puțin conștientizate și profund conștientizate. Relația puțin conștientizată reprezintă un simț trecător de simpatie sau antipatie; cea profund conștientizată este relația principală determinată nu de cerințele

situației, ci de convingerile interne, de idealul moral al personalității, de simțul datoriei.

Așadar, filosofia și psihologia materialistă consideră personalitatea o esență socială. Personalitatea este același om, numai că analizat din punctul de vedere al importanței sociale și activității sociale. Fiziologul cercetează omul ca organism, sociologul și psihologul îl studiază ca personalitate. Iată de ce nu pot fi acceptate părerile acelor psihologi care la definirea personalității și structurii ei se conduc de ideea prezenței în egală măsură a factorului social și a celui biologic. Marx scria că esența personalității o constituie nu barba, nu sângele ei, nu abstracta ei natură fizică, ci calitatea ei socială.

Personalitatea este un individ conștient. Nu poți înțelege rolul social al personalității fără a analiza psihologia ei: motivele activității, aptitudinile și caracterul, iar în unele cazuri – și particularitățile organizării corporale, cum ar fi, de exemplu, tipul activității nervoase.

Individualitatea nu este ceva care stă deasupra personalității. Individualitatea este aceeași personalitate privită prin prisma specificului său. Când se vorbește de individualitate se are în vedere originalitatea personalității. De regulă, prin cuvântul „individualitate” se numește o anumită particularitate predominantă a personalității, care o distinge de alte personalități. Individual e fiecare om, însă individualitatea unora se manifestă foarte reliefat, individualitatea altora este mai puțin pronunțată [31, p. 56].

Individualitatea se poate manifesta în sfera intelectuală, emotivă, volitivă sau concommitent în toate sferile activității psihice. Originalitatea intelectului constă în capacitatea de a vedea ceea ce nu observă alții, în particularitatea de a prelucra, adică în priceperea de a pune probleme și de a le rezolva. Specificul sentimentelor poate consta în dezvoltarea excesivă a unuia din ele (intelectual sau moral), într-o mare modalitate a emoțiilor. Particularitatea voinței se manifestă în puterea de voință, în vitejie sau în stăpânire de sine. Originalitatea poate consta în îmbinarea specifică a însușirilor omului concret, care îi conferă un colorit deosebit comportării și acțiunilor sale.

Individualitatea caracterizează personalitatea mai concret, mai detaliat și, prin aceasta,

mai amplu. Ea este obiectul permanent de cercetare atât la studierea psihologiei personalității, cât și în cadrul altor direcții în psihologie.

În viața de toate zilele și în știință, pe lângă cuvântul „individualitate” se folosește și cuvântul „individ”. Prin individ se are în vedere omul concret cu toate particularitățile lui caracteristice [31, p. 58].

Astfel, observăm că personalitatea și individualitatea sunt concepte interdependente, care se condiționează reciproc.

Cu toate că conceptele „individualitate” și „individualizare” sunt strâns legate între ele, semnificația lor este diferită. Individualitatea are un caracter static, însă individualizarea reprezintă un proces în dinamică. De aceea individualizarea executării pedepsei cu închisoarea are o orientare strict determinată și ține cont de acele trăsături ale personalității care acordă posibilitatea de a o evidenția din masa de condamnați și, ca rezultat, apar temeiuri de a constata prezența unui sistem de legături și relații (spre exemplu, cu condamnații, cu administrația penitenciarului etc.). Toți acești factori în procesul ispășirii pedepsei se iau în considerare (se estimează, generalizează) și pot sta la baza unor hotărâri juridice, de exemplu, la transferarea condamnatului din regimul inițial de detenție în regim comun sau transferarea la regim de resocializare etc. O particularitate caracteristică a individualizării în instituțiile penitenciare este aplicarea de către administrația penitenciarului a diverselor hotărâri orientate spre schimbarea condițiilor de deținere a condamnaților atât în direcția îmbunătățirii, cât și a înăsprii lor. Individualizarea executării pedepsei cu închisoarea ca proces presupune analiza și evaluarea particularităților caracteristice ale personalității condamnatului, care se iau în considerare la luarea hotărârii privind schimbarea statutului său. Această hotărâre poate fi locală (în limitele aceluiași penitenciar) și regională (legată de transferarea condamnatului dintr-un penitenciar în alt penitenciar de același tip).

Prin urmare, individualizarea se poate exprima prin schimbarea statutului juridic al condamnatului ce se manifestă în schimbarea condițiilor de deținere, în acordarea sau reducerea anumitor facilități. Cu toate acestea, măsurile de

stimulare și sancțiunile disciplinare constituie mijloace specifice întrebuințate la individualizarea executării pedepsei cu închisoarea.

Un semn esențial al individualizării executării pedepsei cu închisoarea este prezența subiecților concreți care o înfăptuiesc. În particular, ei sunt înzestrați cu împuternicirile de a schimba condițiile de detenție, fapt ce se reflectă asupra realizării drepturilor condamnaților (desigur, în limitele prevăzute de lege și în conformitate cu legea) [32, p. 67].

Pentru condamnați se creează condițiile necesare pentru activitatea vitală, în care, pe de o parte, este limitată posibilitatea de a-și manifesta trăsăturile individualității lor în măsură mare, iar, pe de altă parte, de la ei se cere manifestarea unei conduite strict determinate, care adesea nu corespunde cu interesele personale.

În aceste condiții de autonomizare și localizare a comportamentului este greu de a stabili criteriile obiective de individualizare a executării pedepsei cu închisoarea, fiindcă el, comportamentul, nu întotdeauna reflectă motivele și interesele reale ale condamnatului. Nu întâmplător el are un caracter situativ și conformist.

Individualizarea pedepsei cu închisoarea poate fi prezentată ca un proces neîntrerupt, care decurge începând din momentul stabilirii pedepsei (determinarea tipului și quantumului ei) și prelungindu-se, în perioada ispășirii ei, la tratamentul condamnaților, incluzând studierea lor, analiza și aprecierea calităților personale, comportamentul în instituția penitenciară, atitudinea față de condițiile de detenție. Cu toate acestea, se poate vorbi despre structura fenomenului dat (al individualizării executării pedepsei cu închisoarea) la care atribuim: temeiul juridic, subiecții, obiectul, latura obiectivă, scopul și mijloacele.

Așadar, la aplicarea pedepsei ca temei pentru individualizare, conform legislației penale (art.75 C.pen. RM), este gravitatea infracțiunii săvârșite, motivul acesteia, persoana celui vinovat, circumstanțele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea, influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării vinovatului, precum și condițiile de viață ale familiei acestuia. *De jure*, individualizarea pedepsei se

manifestă sub forma sentinței de condamnare sau încheierile definitive ale instanței de judecată, pronunțate în vederea soluționării unor chestiuni la executarea pedepsei, cu stabilirea pedepsei și cu liberarea de executarea ei în cazul amnistiei, conform art.107 C.pen. RM, și în cazurile prevăzute în art.89 alin.(2) lit.a), b), c), e), f) și g) C.pen. RM; fără stabilirea pedepsei, cu liberarea de răspundere penală în cazurile prevăzute în art.57 și 58 C.pen. RM, cu liberarea de pedeapsă, în cazul prevăzut în art.93 C.pen. RM sau al expirării termenului de prescripție etc.

Concluzii. Subiect al individualizării aplicării pedepsei este numai instanța de judecată, deoarece numai ea are dreptul, în conformitate cu legea (art.61 alin.(1) C.pen. RM), să aplice persoanelor care au săvârșit infracțiuni pedepse penale, cauzând anumite lipsuri și restricții drepturilor lor.

Corespunzător laturii subiective a individualizării aplicării pedepsei penale, din punctul de vedere al teoriei sistematice, trebuie de considerat aprecierea subiectivă a judecătorilor în procesul aplicării pedepsei inculpatului. Activitatea instanței de judecată trebuie privită ca pe o apreciere a probelor privind vinovăția persoanei care a săvârșit infracțiunea (art.8 C.proc.pen. RM), a gravității infracțiunii săvârșite, a motivului acesteia, a persoanei vinovate, a circumstanțelor cauzei care atenuază ori agravează răspunderea (art.75, 76, 77 C.pen. RM). Totodată, subiectivitatea în soluționarea cauzei nu trebuie să favorizeze pronunțarea sentințelor ilegale și neîntemeiate. Pentru excluderea unei asemenea posibilități legislația stabilește un șir de norme, care trebuie respectate la soluționarea cauzelor penale și la adoptarea sentinței (art.3-7 C.pen. RM–principiile dreptului penal; Capitolul II C.proc.pen. RM–„Principiile generale ale procesului penal”; Titlul II, Capitolul III „Judecata în prima instanță” etc.). În particular, în art.384 C.proc.pen. RM este fixată norma prin care „sentința judecătorească se adoptă în numele legii și trebuie să fie legală, întemeiată și motivată”.

Obiect al individualizării aplicării pedepsei este inculpatul în momentul pronunțării sentinței de condamnare în conformitate cu prevederile legale menționate mai sus.

După rămânerea definitivă a sentinței de condamnare, persoana va fi condamnată, de aceea trebuie de vorbit despre individualizarea executării pedepsei.

Latura obiectivă a individualizării aplicării pedepsei este activitatea instanței de judecată (ajudecătorului) în alegerea instituției penitenciare și determinarea termenului de pedeapsă cu închisoare pentru condamnat în baza datelor documentare despre condamnat până, în timpul și după comiterea infracțiunii.

Aplicarea pedepsei penale, în general, și individualizarea ei în privința unei persoane, în particular, se înfăptuiește în scopul restabilirii echității sociale, corectării condamnatului, precum și prevenirii săvârșirii de noi infracțiuni atât din partea condamnaților, cât și a altor persoane (art.61 alin.(2) C.pen. RM). Prin restabilirea echității sociale se înțelege îngrădirea societății, statului și persoanei, în particular, de atentatele criminale [33, p. 106]. precum și recuperarea prejudiciului cauzat de infracțiune (fizic, moral, patrimonial).

Referințe bibliografice

1. I. Oancea. Drept execuțional-penal. - București: ALL, 1998.
2. Краткая философская энциклопедия. Энциклопедия. - Москва: Прогресс, 1994.
3. Dicționarul limbii române moderne. - București: Editura Academiei, 1958; I. Dogaru. Elemente de teorie generală a dreptului. - Craiova: Oltenia, 1994.
4. N. Popa. Teoria generală a dreptului. - București, 1992.
5. Gh. Avornic, E. Aramă, B. Negru, R. Coștaș. Teoria generală a dreptului. - Chișinău: Cartier, 2004.
6. Al. Borodac - Manual de drept penal. Partea Generală. - Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI RM, 2005.
7. Уголовно-исполнительное право. Общая часть /Под ред. Калинина Ю.И. - Рязань: Изд-во Академии права и управления Минюста России, 2001.
8. Н.А. Стручков. Курс исправительно-трудового права. Проблемы Особенной части. - Москва: Юридическая литература, 1985.
9. С.А. Капуткин. Принцип индивиду-

- лизации исполнения наказания, его отражение в исправительно-трудовом законодательстве и деятельности исправительно-трудовых учреждений: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. - Москва: Академия МВД СССР, 1991.
10. А.В. Бриллиантов. Дифференциация наказания и степень исправления осужденных к лишению свободы. - Москва, 1997.
  11. V. Florea, L. Florea, Drept execuțional penal. - Chișinău: ARC, 1999.
  12. Л.А. Высотина, В.Д. Луганский. Основы дифференциации осужденных и условий их содержания в МТУ. - Москва, 1974.
  13. Г.А. Аванесов. Изменение условия содержания осужденных. - Москва, 1968.
  14. И.А. Сперанский, Н.А. Стручков и др. Советское исправительно-трудовое право. - Москва: Юридическая литература, 1983.
  15. Н.А. Стручков. Курс исправительно-трудового права. Проблемы Особенной части. Москва, 1984.
  16. В.В. Коваленко. Классификация лиц, впервые осужденных к лишению свободы, проблемы дифференциации исполнения наказания в исправительно-трудовых колониях: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. - Киев: КВШ МВД СССР, 1991.
  17. Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților adoptate de Organizația Națiunilor Unite la 30 august 1955, art.8.
  18. А.Е. Наташев, Н.А. Стручков. Основы теории исправительно-трудового права. - Москва, 1967.
  19. И.И. Карпец. Индивидуализация наказания. - Москва, 1961.
  20. С.И. Дементьев. Лишение свободы: уголовно-правовые и исправительно-трудовые аспекты. - Ростов-на-Дону, 1981.
  21. Советское исправительно-трудовое право. Общая часть. - Рязань, 1987.
  22. А.Е. Наташев. Советское исправительно-трудовое законодательство (основные вопросы теории и практики). - Москва, 1975.
  23. В.А. Уткин. Наказание и исправительно-трудовое воздействие. - Томск, 1984.
  24. Savantul rus А.Е. Natașev consideră că esența măsurii de pedeapsă și conținutul ei se exprimă anume în osânda adusă condamnatului. A se vedea: А.Е. Наташев. Советское исправительно-трудовое законодательство (основные вопросы теории и практики), р. 13.
  25. Советское исправительно-трудовое право / Под ред. Беляева Н.А. и Прохорова В.С. - Ленинград, 1989.
  26. Н.А. Стручков. Курс исправительно-трудового права. Проблемы Общей части, Москва, 1983.
  27. А.Л. Ременсон. Теоретические вопросы исполнения лишения свободы и перевоспитания заключенных. - Томск, 1965.
  28. Исправительная (пенитенциарная) педагогика / Под ред. А.И. Зубкова и М.П. Суровой. - Рязань, 1993.
  29. В.А. Фефелов. Социально-правовые основы уголовно-исполнительной цивилизации учреждений, исполняющих уголовное наказание в виде лишения свободы. - Рязань, 1993.
  30. И.И. Резвицкий. Личность. Индивидуальность. Общество (проблемы индивидуализации и есоциально-философский смысл). - Москва: Политиздат, 1984.
  31. Psihologia generală. Manual pentru studenții universităților pedagogice / Sub red. lui V.V. Bogoslovski, A.G. Kovaliov, A.A. Stepanov. - Chișinău: Lumina, 1992.
  32. După cum menționează V.I. Seliverstov, „condamnații trebuie să dispună de drepturile lor subiective, care trebuie să aparțină fiecăruia din ei, ceea ce le-ar permite în condițiile ispășirii pedepsei, inclusiv cu închisoarea, posibilități reale, chiar dacă și limitate, de a acționa liber pentru satisfacerea necesităților vitale, precum și de a folosi bunurile sociale”. A se vedea: В.И. Селиверстов. Теоретические проблемы правового положения лиц, отбывающих наказания. - Москва, 1992.
  33. А.Ф. Сизый. Уголовное право. Общая часть. - Чебоксары: Руссика, 2001.